

מותר האדם מן המכונה?

טכנולוגיית הבינה המלאכותית מעמידה את דיני הקניין הרוחני בפני אתגר משפטי מורכב, שעוד לא נולדה המכונה שתפתור אותו. מאמר לרגל שבוע 'השימוש ההוגן'

דור ליאונד | Duns 100 | פורסם 28/02/23 13:26

בחנות Duns 100

הדפסה תגובות

א-א

צילום: סטיב אלן

איש כנראה לא יחלוק על זכותו הקניינית של אדם ביצירה, שהגה ויצר בעצמו, בהשראת מאות יצירות אחרות אליהם נחשף קודם לכן. אם כך, יש שיגידו, כי מה לנו להצר את צעדיה של טכנולוגיית הבינה המלאכותית של "למידת מכונה" שלכאורה מבצעת פעולה דומה, על ידי פיתוח אלגוריתמים המאפשרים "לאמן" מכונה באמצעות חשיפה לכמויות דאטה עצומות הכוללות גם יצירות מוגנות, כדי שהמכונה תפיק תוצרים המהווים מעין יצירה חדשה. מדוע רק "מעין יצירה", ולא יצירה? בין היתר, משום שיצירה מחייבת קיומו של יוצר בשר ודם.

כנגד הטיעון של מצדדי החופש המוחלט לטכנולוגיית הבינה המלאכותית, יש מי שיטענו כי בניגוד לאדם היוצר יצירה עצמאית בהשראת יצירות קודמות, המכונה אינה פועלת מעצמה, ולכן יש לבחון את הפעולה האנושית בראשית הדרך, היא יצירת האלגוריתם ותכנות המכונה, ולא רק את פעולתה של המכונה לאחר מכן. במילים אחרות, העובדה כי בני אדם מצאו דרך נוחה וזולה יחסית, להעתיק (ולו באופן זמני), ולעבד מסה אדירה של יצירות השייכות לאחרים, כדי לבנות מאגר דאטה שיאפשר לייצר בסופו של דבר יצירות חדשות, אינה ברת השוואה להשראה שמקבל יוצר מיצירותיהם של אחרים, ואל לו למשפט לתת הכשר לתופעה זו. נשמע כמו מתכון בטוח למפץ משפטי, המוביל, מטבע הדברים, לחוסר ודאות בשוק המתפתח של הבינה המלאכותית.

Outbrain

המלצות נוספות

תדהמה: פורשים שלא מקבעים זכויות ישלמו מאות אלפים יותר...
צרכנות פיננסית נכונה | ממומן

עומס אדיר על שערי מס הכנסה - פנסיונרים מממשים הנחה ופטור שמענו - מתנות לפנסיונרים
ממומן

ברעננה בירת השרון נמכרות קרקעות בלוקיישן יוקרתי עם...
Real Invest נדל"ן | ממומן

התיקון של עורכת הדין שחוותה ניכור הורי כילדה

בחודש דצמבר האחרון הוציא תחת ידיו משרד המשפטים חוות דעת, אודות שימוש בתכנים מוגנים בזכויות יוצרים לצורך "למידת מכונה". הסיבה העיקרית למהלך זה נעוצה בהערכה כי מערכות בינה מלאכותית הולכות ותופסות מקום מרכזי יותר בחזית הטכנולוגית, ומאן שהמדינה מזהה אינטרס להקל על פיתוחים ומיזמים בתחום הבינה המלאכותית. אחד החסמים המובהקים בהקשר של פעילות בינה מלאכותית הוא החסם המשפטי של דיני זכויות היוצרים, הנסמכים על העקרונ הבסיסי לפי אין לעשות שימוש ביצירתו של אחר ללא רשותו. ככל שהיקפי הדאטה המשמשים ללימוד המכונה, גדולים יותר ומגוונים יותר, כך גם איכות תוצרי הבינה המלאכותית עולה באופן מובהק. ואולם, העמדת דאטה בהיקפים אדירים כאמור, כוללת בהכרח גם תכנים המהווים יצירות מוגנות. בנקודה זו מתעורר קושי משפטי בשל ההתנגשות בין הצורך במידע וביצירות רבות ככל הניתן לצורך למידת המכונה ושיפור ביצועיה, לבין זכויותיהם של היוצרים שלא ייעשה שימוש ביצירותיהם ללא רשותם.

מתלבטים כמה אשראי לתת ללקוח של העסק?

כל המידע שצריך לדעת בדו"ח המידע העסקי שלנו!

[בדקו עכשיו](#)

המסקנה המרכזית המובאת בחוות הדעת המנומקת היא, כי יצירה של מאגר נתונים המורכב מיצירות מוגנות לצורך אימון מכונה, תחסה לרוב תחת דוקטרינת השימוש ההוגן. פרשנות שתשלול את ההגנות האמורות, כך לשון חוות הדעת, "תסכן את היתרונות הגלומים בלמידת מכונה ואת מעמדה של ישראל כמובילה עולמית בתחום, וזאת מבלי לייצר יתרונות של ממש לבעלי זכויות יוצרים".

ואולם, בעוד שרבים קיוו כי חוות הדעת תבהיר מהו מרחב חופש הפעולה למיזמים מבוססי בינה מלאכותית, לעשות שימוש בתכנים המוגנים בזכויות

יוצרים לצורך למידת מכונה, שאלה זו נותרה במידה רבה לא פתורה, גם לאחר פרסומה. זאת מאחר שבחוות הדעת יש הסתייגות, מובנת יש לומר, מניסיון "להסדיר את מעמדו החוקי של תוצר למידת המכונה", זאת בניגוד לעצם למידת המכונה, "מתוך הבנה שקיימים - ועוד יתקיימו - סוגים מגוונים של תוצרים כאמור, ולא מן התבונה לקבוע מסמרות בעניין זה". לאור זאת, נכתב בחוות הדעת כי "מעמדו החוקי של תוצר שנוצר מלמידת מכונה לא יהנה מנמל מבטחים קטגורי וייבחן אד-הוק במסגרת הנוהגת". מאחר שמזימים עסקיים בתחום הבינה המלאכותית, אינם מתמצים בפעולת אימון או למידת המכונה בלבד, וכמו כל מיזם בעל מודל כלכלי, שואפים בסופו של יום לפתח תוצר ממשי המספק ערך ללקוח פוטנציאלי, נראה כי אין בחוות הדעת המשפטית כדי לספק להם את מידת הודאות המשפטית הנדרשת.

הטיעון המרכזי להצדקת השימוש ביצירות מוגנות ללא הרשאה מבעלי הזכויות, הנו כי מדובר בשימוש טרנספורמטיבי, כלומר כזה המעביר את היצירה טרנספורמציה, והופך אותה למשהו שונה המשרת תכלית אחרת. הטיעון המרכזי הנגדי הוא כי מדובר בשימוש שנועד באופן מובהק למטרה עסקית-מסחרית, אשר דוחה לרוב את תחולת דוקטרינת השימוש ההוגן.

דומה כי אין חולק שבמקרה בו מאגר המידע ללמידת המכונה אינו כולל מגוון רחב של תכנים, אלא מורכב מיצירות ספציפיות של מספר מצומצם של בעלי זכויות, טענת שימוש הוגן לא תצלח. ואולם, לטעמנו ראוי להגביל את תחולת דוקטרינת השימוש ההוגן גם במקרים בהם היקף הדאטה יהיה רב ומגוון יותר, כל עוד מפעילי המכונה שמו לעצמם ליעד שימוש בתכנים של גורם ספציפי, הנתפסים כאיכותיים יותר, וככאלה שמשפרים באופן ממשי את לימוד המכונה. בניגוד לנטען בחוות הדעת, אין לטעמנו להעדיף אינטרסים של יזמים בתחום הבינה המלאכותית על פני אינטרסים עסקיים של יוצרים או גופי תוכן קיימים, בשם הרצון הנטען לשמור על יתרונה התחרותי של ישראל כיצרנית של מערכות בינה מלאכותית. בכל הכבוד לחשש שהועלה בחוות הדעת, לפיו אם איסוף חומר מקוון יחויב ברישוי, עלול הדבר להוליד בעיית ריכוזיות בשוקי התוכן, הרי שחשש זה לא בוסס דיו ולא נתמך בנתונים אמפיריים ממשיים. ככלל, גופי תוכן בשוק המידע הדיגיטלי, אינם נהנים מאיתנות פיננסית יתרה, וככל שיש קושי לאתר שוק רישוי יעיל לשימוש ביצירות לצורך למידת מכונה, ראוי כי ימצאו פתרונות מדויקים יותר, חלף מתן פטור גורף מכל צורך ברישוי, ובכלל זה יש לשקול הסדרים מסוג "רישיונות כפייה". אגב, גם במקרה של פגיעות מזעריות מרובות בבעלי זכויות "קטנים", אשר יצירותיהן הועתקו במסגרת בניית מאגר הדאטה המשמש לאימון מכונה, ראוי לזכור כי לא מדובר ב"מעשה של מה בכך" על פי הגדרתו בדיני הנזיקין, אלא בפעולה הנעשית בהיקף עצום כלפי רבים, באופן שיטתי ולמטרה מסחרית, הקרובה יותר לרצינול שבבסיס תכליתו של מוסד התובענה הייצוגית.

ראוי להזכיר בהקשר זה כי תקופת זכות היוצרים ביצירות מוגבלת בזמן (בישראל היא ניצבת על 70 שנה ממות היוצר), דבר המגלם איוון אינהרנטי בין הזכות לקניין וזכות הציבור לשימוש ביצירה. יתכן ותיקון החוק, באופן שיקצר משמעותית את תקופת ההגנה על יצירה (למשל, 20 שנה מפרסומן), רק כלפי פעולה של אימון או למידת מכונה, יבטא איוון הולם יותר בין זכות היוצרים של היוצר והאינטרס לעודד יצירות מקוריות, לבין האינטרס הציבורי בקידום טכנולוגיית הבינה המלאכותית ויצירת ודאות משפטית מספקת.

יהא אשר יהא ההסדר הנורמטיבי שיאומץ בדין, נראה כי טרם פותחה המכונה שמסוגלת לנסח אותה בעצמה. בהקשר זה, ראוי לקנח במשפט הידוע של אלברט הובארד: "מכונה אחת יכולה לעשות את העבודה של חמישים אנשים רגילים, אך אף מכונה אינה יכולה לעשות את העבודה של אדם אחד יוצא דופן".

מאת עו"ד דור ליאונד, שותף במשרד זאב ליאונד ושות' העוסק בדיני זכויות יוצרים, מדיה ואינטרנט.